

**STAN PRAWNY WYKROCZEŃ PRZECIWKO BEZPIECZEŃSTWU
KOMUNIKACYJNEMU ORAZ PRZECIWKO MIENIU PRZED NOWELIZACJĄ**

PIOTR MAJEWSKI

Abstrakt

W pracy przedstawiono zmiany jakie zaszły w zakresie penalizacji wykroczeń w wyniku uchwalenia ustawy z dnia 27 września 2013 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Porównano zmiany jakie zaszły w kodeksie wykroczeń po 9 listopada 2013 roku. W pracy wykorzystano publikacje W. Wróbla „Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym”, T. Bojarskiego „Polskie prawo wykroczeń” oraz Komentarz do kodeksu wykroczeń T. Grzegorzcyka. Wskazano na różnice zarówno w zakresie odpowiedzialności przed 9. listopada 2013 roku oraz tej dacie.

Słowa kluczowe: wykroczenie, przestępstwo, penalizacja, kradzież, stan wskazujący, zmiana ustawy

Abstract

The paper presents the changes that have occurred in the field of criminalization of offenses as a result of enactment of the Act of 27 September 2013 amending the Act - Code of Criminal Procedure and other laws. We compared the changes that have taken place the Code offenses after 9 November 2013. The study was based publications W. Wróbel "Changing the normative and the principle of intertemporal criminal law", T. Bojarski "Polish law offenses" and commentary to the Code offenses T. Grzegorzcyk. The differences both in terms of responsibility before November 9, 2013 the year and the date.

Keywords: offense, crime, criminalization, theft, condition indicating, amendment to the Act

Wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu komunikacyjnemu

Wykroczenia w ruchu drogowym należą do grupy czynów, które są popełniane najczęściej, co jest związane nie tylko z ignorowaniem przez uczestników ruchu drogowego obowiązujących zasad, ale także z dużą liczbą osób biorących udział w tym ruchu.

Wykroczeniem jest naruszenie przepisów ruchu drogowego, które nie wywołało ujemnych następstw lub często jest jednak przyczyną poważniejszych następstw, które kwalifikowane są jako przestępstwa.

Kryminalizacja bezwypadkowego prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego została wprowadzona nowelizacją kodeksu karnego z dnia 14 kwietnia 2000 r¹, z tym uzasadnieniem, że nietrzeźwi kierowcy pojazdów stwarzają duże zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu. Należy przypomnieć, że art. 28 ustawy o zwalczaniu alkoholizmu z dnia 10

¹ Dz. U. 2000r., nr 48, poz. 548.

grudnia 1959 r.² penalizował jako występki prowadzenie pojazdu mechanicznego przez osobę nietrzeźwą, natomiast wykroczeniem było prowadzenie takiego pojazdu w stanie wskazującym na użycie alkoholu tj. 0,2-0,5 promila. Kodeks wykroczeń z 1971 r.³ obie sytuacje objął penalizacją, przewidzianą w art. 87 k.w., jednakże nie spowodowało to osłabienia represji wobec nietrzeźwych kierowców. W związku z czym nowelizacja z 2000 r. przywrócono stan prawny, jaki istniał pod rządami cyt. ustawy z 1959 r., przy rozszerzeniu zakresu penalizacji na prowadzenie w stanie nietrzeźwości również pojazdu innego niż mechaniczny co zostało unormowane w art. 178a § 2 k.k..

Nie sposób nie wskazać w tym miejscu, że pojęcie pojazdu mechanicznego nie ma definicji ustawowej. Z definicji zwyczajowej i ustaleń orzecznictwa sądowego przyjęto, że jest to pojazd kołowy na stałe zaopatrzony w silnik, będący jego napędem. Według tej definicji pojazdy mechaniczne służą do transportu drogowego ludzi i przedmiotów, ciągnięcia przyczep i naczep lub do napędu innych maszyn (np. rolniczych). Rower z zamontowanym silnikiem nie może być klasyfikowany jako pojazd mechaniczny, jeśli jego konstrukcja pozwala na poruszanie się przy pomocy siły mięśni nóg. W ustawie z dnia 20. czerwca 1997r. – Prawo o ruchu drogowym definiowane są między innymi pojazd silnikowy (pojazd wyposażony w silnik, z wyjątkiem motoroweru i pojazdu szynowego) oraz pojazd samochodowy (pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia jazdę z prędkością przekraczającą 25km/h; określenie to nie obejmuje ciągnika rolniczego). W związku z tym należy podzielić pogląd Sądu Najwyższego, że "pojazdem mechanicznym w ruchu lądowym w rozumieniu przepisów kodeksu karnego jest każdy pojazd drogowy czy szynowy napędzany umieszczonym w nim silnikiem, jak również maszyna samobieżna i motorower".⁴

Osoby posiadające we krwi więcej niż 0,5 promila alkoholu w myśl prawa były uznawane za osoby w stanie nietrzeźwości, co stanowiło przestępstwo z art. 178 a §2 kodeksu karnego: „Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. W razie skazania za przestępstwo określone w art. 178a § 2 k.k. sąd obowiązany był orzec wobec sprawcy - na podstawie art. 42 § 2 k.k. - zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych lub pojazdów mechanicznych określonego rodzaju”.⁵

Z kolei w kodeksie wykroczeń art. 87 k.w. § 1⁶ został określony podobny typ czynu zabronionego, który kryminalizował zachowanie polegające na prowadzeniu pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka. W przypadku tego artykułu ustawodawca zakładał, że samo prowadzenie jakiegokolwiek pojazdu, także mechanicznego, stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym i powietrznym. Nie bierze pod uwagę czy w konkretniej sytuacji zaistniało jakiegokolwiek zagrożenie dla uczestników ruchu czy nie. Osoba mogła być uznana za winną prowadzenia pojazdu po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka nawet jeśli nie posiada uprawnień do prowadzenia tego pojazdu. Istotne jest też znaczenie sformułowania „prowadzić pojazd”. Oznacza ono, że sprawca konkretnego wykroczenia wprowadził pojazd w ruch, a więc uruchomił silnik i doprowadził do przemieszczenia pojazdu. Nie ma znaczenia na jaką odległość pojazd został przemieszczony. W artykule 87 k.w. § 1a mowa jest też o prowadzeniu pojazdów innych niż mechaniczne po użyciu

² Dz. U. 1959r., nr 69, poz. 434.

³ Ustawa z dnia 20. maja 1971r. Kodeks wykroczeń (Dz. U. 1971r., nr 12, poz. 114.

⁴ wytyczne SN z dnia 28 lutego 1975 r., V KZP 2/74, OSNKW 1975, nr 3-4, poz. 33.

⁵ postanowienie SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 27/01, OSNKW 2002, nr 1-2, poz. 5.

⁶ Ustawa kodeks wykroczeń z dnia 20. maja 1971r. (Dz. U. 1997r., nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

alkoholu lub podobnie działającego środka na drodze publicznej, w strefie zamieszkania oraz w strefie ruchu.⁷

Sankcje karne, jakie groziły sprawcy czynu opisanego w artykule 87 k.w. § 1 to kara aresztu albo grzywny nie niższej niż 50 zł. Karą aresztu do 14 dni lub grzywny zagrożony był czyn polegający na prowadzeniu na drodze publicznej w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu innego pojazdu niż określony w § 1 w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka. W razie popełnienia wykroczenia z art. 87 § 1 lub 2 k.w. przewidziany był obligatoryjny zakaz prowadzenia pojazdów.

Wykroczenia przeciwko mieniu

Zgodnie z art. 119 k.w. w brzmieniu przed nowelizacją „§ 1. Kto kradnie lub przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza 250 złotych, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”. Zarówno kradzież jak i przywłaszczenie sprowadzają się do pozbawienia właściciela lub posiadacza rzeczy władztwa nad nią. Różnica polega jedynie na tym, że w przypadku kradzieży sprawca wchodzi w posiadanie rzeczy w sposób nieuprawniony, natomiast w przypadku przywłaszczenia rzecz została mu pożyczona. Jeśli osoba nie chce oddać pożyczonej rzeczy dopuszcza się przywłaszczenia.⁸

Wykroczenie kradzieży lub przywłaszczenia mienia należy czynów, w przypadku których ustawodawca nie określa czy odpowiedzialność za nie zachodzi w przypadku działania umyślnego czy nieumyślnego, ponieważ zarówno kradzież jak i przywłaszczenie mogą być popełnione tylko w zamiarze bezpośrednim. Nie ma możliwości, aby ktoś nieumyślnie wyjął pieniądze z torby obcej osoby lub nieumyślnie nie chciał oddać pożyczonej rzeczy.⁹ Wykroczenie z art. 119 k.w. zawiera konstrukcję tzw. czynu przepołowionego, która polega na tym, że czyn stanowi wykroczenie, o ile wartość wyrządzonej szkody nie przekracza 250 zł. Jeżeli wartość wyrządzonej szkody przekracza 250 zł, wówczas czyn stanowi przestępstwo kradzieży - art. 278 § 1. k.k. lub przywłaszczenia - art. 284 § 1. k.k.. Ciężko jednak różnicować czyn jako dokonanie wykroczenia kradzieży lub jako usiłowanie przestępstwa kradzieży. Można założyć, że w przypadku kradzieży kieszonkowej sprawca usiłuje zabrać rzecz o wartości przekraczającej 250zł, a w rzeczywistości zabiera rzecz o wartości mniejszej niż 250zł. Należy jednak sądzić, że zamiarem sprawcy jest zabranie pokrzywdzonemu jak najcenniejszych rzeczy. Jednak nie jest to zamiar skonkretyzowany i nosi znamiona zamiaru ogólnego. Sąd Najwyższy¹⁰ przyjął, że sprawca zawsze chce ukraść właśnie to, co ukradł. W takim przypadku należy zakładać, że jeśli sprawca zabrał rzeczy o wartości nie przekraczającej 250zł dopuścił się wykroczenia kradzieży. Usiłowanie przestępstwa kradzieży będzie miło miejsce tylko, jeśli sprawca spodziewał się rzeczy o większej wartości, na przykład jeśli przed dokonaniem kradzieży obserwował pokrzywdzonego.¹¹

Przepis art. 119 k.w. przed nowelizacją z dnia 27. września 2013 przewidywał osobną odpowiedzialność za kradzież lub przywłaszczenie mienia społecznego i osobną za kradzież lub przywłaszczenie sobie innego mienia niż społeczne. Jednocześnie w razie dopuszczenia się kradzieży lub przywłaszczenia mienia społecznego obligatoryjnie orzekało się obowiązek zapłaty równowartości ukradzionego lub przywłaszczonego mienia. Nowelą sierpniową z 1998 r. treść art. 119 uległa zmianie. Nowelizacja art. 119 k.w., a także kilku innych przepisów części szczególnej kodeksu wykroczeń polegała wyłącznie na wprowadzeniu - w miejsce odrębnych unormowań - jednej

⁷ Grzegorzyczyk T. (red.), Jankowski W., Zbrojewska M., Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd II, Wolters Kluwer 2013, s.125-157.

⁸ Kulik M., Kodeksu wykroczeń. Komentarz, LEX 2009, komentarz do art. 119 k.w.

⁹ Kotowski W., Kodeksu wykroczeń. Komentarz, LEX 2009, komentarz do art. 119 k.w.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 27. marca 1987r., VKRN59/87, OSNPG 1987, nr 10, poz. 113.

¹¹ Budyń-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Mozgawa M., Kodeksu wykroczeń wyd 2. Komentarz, Wolters Kluwer 2009, komentarz do art. 119 k.w.

podstawy odpowiedzialności za kradzież lub przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej, niezależnej od rodzaju własności mienia.

Przedmiotem czynności wykonawczej kradzieży oraz przywłaszczenia jest cudza rzecz ruchoma. W porównaniu z art. 284 k.k. przywłaszczenie na gruncie art. 119 § 1 k.w. nie obejmuje praw majątkowych. Zgodnie z doktryną przed nowelizacją przedmiotem kradzieży lub przywłaszczenia może być tylko taka cudza rzecz ruchoma, której wartość nie przekracza 250 zł. Wartość mienia stanowiącego przedmiot czynu zabronionego powinna być oceniana (liczona) w odniesieniu do czasu popełnienia tego czynu i czasu wyrokowania, a nie w odniesieniu do czasu orzekania w trybie art. 4 § 2 k.k.. Przedmiotem wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. musi być cudza rzecz, czyli rzecz, do której sprawca nie ma żadnych praw. W myśl art. 45 k.c. rzeczami są tylko przedmioty materialne, czyli są to materialne części przyrody w stanie pierwotnym lub przetworzonym, na tyle wyodrębnione, że są traktowane jako dobra samoistne. Rzeczami nie są np. człowiek, dobra niematerialne, części składowe rzeczy, zbiory rzeczy itd..

O tym, czy konkretne działanie sprawcy kradzieży wyczerpuje ustawowe znamiona wykroczenia, czy też stanowi przestępstwo, decyduje łączna wartość mienia zagarniętego przez sprawcę w ramach jednego czynu, a nie wartość poszczególnych jednostkowych składników tego mienia. Przedmiotem ochrony art. 119 § 1 k.w. było każde cudze mienie ruchome, osiągające wartość od 1 gr do 250 zł. Definicja wykroczenia zawarta w art. 1. k.w. mówi, że wykroczeniem jest czyn szkodliwy społecznie zabroniony przez ustawę w czasie jego popełnienia, natomiast według art. 1. § 2 k.k. przestępstwem nie jest czyn zabroniony cechujący się znikoma szkodliwością społeczną. Ustawodawca zakłada więc, że jeśli ktoś popełnia czyn zabroniony przez ustawę kodeks wykroczeń to jest on szkodliwy społecznie i niezależnie od wartości wykroczenia (na przykład kradzieży) sprawca będzie ponosił odpowiedzialność.

Zdaniem Sądu Najwyższego, wyrażonym w wyroku z dnia 6. stycznia 1978r, zawarty w art. 47 § 6 k.k. katalog okoliczności istotnych dla oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu nakazuje przyjąć, że relewantne dla takiej oceny są okoliczności związane bezpośrednio tylko z czynem, a nie z osobą sprawcy.

Przywłaszczeniem jest bezprawne, z wyłączeniem osoby uprawnionej, rozporządzenie znajdującym się w posiadaniu sprawcy cudzym mieniem ruchomym przez włączenie go do majątku swego lub innej osoby i powiększenie w ten sposób swojego lub innej osoby stanu posiadania. Nie wystarczy tu samo rozporządzenie cudzym mieniem jak własnym, lecz musi temu towarzyszyć tzw. *animus rem sibi habendi*, zamiar zatrzymania cudzego mienia ruchomego dla siebie lub dla innej osoby, bez żadnego ku temu tytułu.¹² W przeciwieństwie do kradzieży sprawca przywłaszczenia nie zabiera cudzego mienia ruchomego w celu przywłaszczenia, lecz bezprawnie rozporządza cudzą rzeczą ruchomą, która znalazła się w jego legalnym, nie bezprawnym, posiadaniu. Dla kształtowania się odpowiedzialności sprawcy z tytułu przywłaszczenia bez znaczenia pozostaje to, czy przywłaszczył on sobie rzecz, która przypadkowo się u niego znalazła, czy też która została mu powierzona.

Generalnie wykroczenie można popełnić umyślnie lub nieumyślnie. Istnieją jednak pewne czyny, które tylko popełnione umyślnie stają się wykroczeniami. W takim przypadku odpowiedzialność zachodzi jedynie, jeśli udowodni się sprawcy działanie umyślne. Stanowi o tym art. 124 § 1 k.w. „Kto cudzą rzecz umyślnie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatną do użytku, jeżeli szkoda nie przekracza 250zł, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.”¹³ Czynność wykonawcza polega tu na niszczeniu, uszkodzeniu lub uczynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy. Zniszczenie i uszkodzenia różnią się ilościowo i polegają na powodowaniu fizycznych zmian

¹² wyrok SN z dnia 6 stycznia 1978 r., V KR 197/77, OSNPG 1978, nr 6, poz. 64.

¹³ Ustawa kodeks wykroczeń z dnia 20. maja 1971r. (Dz. U. 1971, nr 12, poz 114).

w strukturze rzeczy. W przypadku zniszczenia dochodzi do całkowitego unicestwienia lub zniszczenia idącego tak daleko, że rzecz przestaje przynależeć do rodzaju, do jakiego należała przed czynem, natomiast uszkodzenie stanowi naruszenie substancji rzeczy, ale bez jej unicestwienia. Uczynienie rzeczy niezdatnej do użytku sprowadza się do spowodowania niemożliwości używania jej zgodnie z przeznaczeniem, ale bez fizycznego naruszenia jej substancji. Chodzi tu nie tylko o użytkowanie rzeczy w sposób zgodny z jej normalnym przeznaczeniem, ale także z przeznaczeniem, jakie nadał jej pokrzywdzony. Nie ma tu znaczenia, że po dokonaniu czynu przez sprawcę rzecz nadaje się do jakiegokolwiek użytku. Znamiona zniszczenia lub uszkodzenia mienia wypełnia też wykonanie na rzeczy rysunku lub napisu, jeśli jego usunięcie spowoduje naruszenie materii rzeczy lub jej niezdatność do użytku. Wykroczenie ujęte w art.124 k.w. jest wykroczeniem materialnym. Jego skutkiem jest stan zniszczenia, uszkodzenia lub niezdatności do użytku rzeczy oraz szkoda majątkowa nie przekraczająca 250zł. Jeżeli wysokość szkody majątkowej przekracza 250zł, zastosowanie znajduje przepis z art. 288 k.k. (Ustawa z dnia 6. czerwca 1997 – Kodeks karny. Dz. U. 1997, nr 88, poz. 533). W odniesieniu do wykroczenia polegającego na zniszczeniu, uszkodzeniu lub uczynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy szkodę majątkową należy rozumieć jako sumę rzeczywistego uszczerbku w mieniu (damnum emergens) i utraconych przyszłych korzyści (lucrum cessans). Dlatego jest możliwe, że zniszczenie, uszkodzenie lub uczynienie niezdatną do użytku rzeczy o wartości mniejszej niż 250zł może wyczerpywać znamiona czynu zabronionego przez przepis art. 288 § 1 k.k.. § 2 art. 124 k.w. stanowi, że także usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo w zniszczeniu, uszkodzeniu lub uczynieniu niezdatnym do użytku mienia podlega karze. Ściganie następuje na żądanie pokrzywdzonego (art. 124 § 3 k.w.). W przypadku udowodnienia popełnienia czynu określonego w art. 124 § 1 k.w. nakłada się na sprawcę obowiązek zapłaty równowartości wyrządzonej szkody lub obowiązek przywrócenia mienia do stanu poprzedniego.¹⁴

Przykładem wykroczenia, które można popełnić umyślnie bądź nieumyślnie jest paserstwo, polegające na nabyciu rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego. W art. 122 k.w. § 1 i 2 jest mowa o tym, że rzecz taka pochodzi z kradzieży lub przywłaszczenia, natomiast art. 291 k.k. § 1 i art. 292 k.k. § 1 określają, że rzecz, będąca przedmiotem paserstwa może pochodzić z kradzieży, przywłaszczenia lub innego czynu zabronionego. Ujęcie paserstwa w kodeksie wykroczeń jest więc zdecydowanie węższe niż w kodeksie karnym. Podstawowymi elementami różniącymi wykroczenie przewidziane w art. 122 k.w od występku określonego w art. 291 i 292k.k są pochodzenie i wartość mienia. Warunkiem bytu wykroczenia przewidzianego w art. 122k.w jest pochodzenie mienia z kradzieży lub przywłaszczenia i jego wartość nie przekraczająca 250zł. Sprawca paserstwa może dopuścić się nabywania mienia, pomagania w jego zbyciu, przyjęcia mienia oraz pomocy w jego ukryciu. Podjęcie którejkolwiek z tych czynności wymienionych w art. 122 k.w. § 1 i 2 wypełnia znamiona wykroczenia paserstwa. Przez nabycie rzeczy należy rozumieć uzyskanie władztwa nad rzeczą za zgodą osoby władającej nią dotychczas i zbywającej ją nabywcy. Paserstwa dopuszcza się osoba, która nabywa rzecz uzyskaną w drodze czynu zabronionego, przy czym nabycie nie musi mieć charakteru odpłatnego. Może to być na przykład nabycie rzeczy przez darowiznę. Istotą paserstwa nie jest więc uiszczenie zapłaty za nabywaną rzecz, nawet jeśli nabycie jej było odpłatne. Z kolei pomoc do zbycia mienia to każda czynność zmierzająca do ułatwienia lub umożliwienia zbycia mienia pochodzącego z kradzieży lub przywłaszczenia, na przykład przekonywanie potencjalnego nabywcy, że pochodzi ono z legalnego źródła. Przyjęcie mienia ma miejsce, gdy sprawca obejmuje władztwo nad przedmiotem kradzieży lub przywłaszczenia, na przykład bierze takie mienie na przechowanie. Nie chodzi tu jednak o przyjęcie „korzyści”, ale o przyjęcie mienia w celu uzyskania korzyści. Musi to być jedynie korzyść majątkowa, a nie osobista. Pomoc do ukrycia mienia pochodzącego z kradzieży

¹⁴ Mozgza M. (red.), Budyń-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., Kodeks wykroczeń. Komentarz. Wyd. II, Wolters Kluwer 2009, s.226-229.

lub przywłaszczenia to każda czynność polegająca na uniemożliwieniu lub utrudnieniu jego odszukania. W szczególności chodzi tu o schowanie mienia lub zmienienie jego wyglądu. Takie działanie stanowi jednocześnie utrudnienie postępowania karnego, czyli czyn, o którym mowa w art.239 k.k. (Ustawa z dnia 6. czerwca 1997 – Kodeks karny, Dz. U. 1997, nr 88, poz.553), tak zwane poplecznictwo. § 1 art. 122 k.w. obejmuje tylko umyślne paserstwo, kiedy nabywca ma świadomość, że nabywane przez niego mienie pochodzi natomiast kradzieży lub przywłaszczenia. Natomiast § 2 art. 122 k.w. mówi o paserstwie nieumyślnym, kiedy nabywca mimo braku świadomości (wiedzy) o nielegalnym pochodzeniu mienia nabywa je, ale na podstawie okoliczności towarzyszących powinien i mógł przypuszczać, że będące przedmiotem czynu mienie mogło pochodzić z kradzieży lub przywłaszczenia. Nieumyślność dotyczy samego pochodzenia mienia, nie odnosi się jednak do czynności wykonawczych z art. 122 § 2 k.w. Okoliczności towarzyszące, które powinny dać nabywcy mienia możliwość przewidywania, że pochodzi ono z kradzieży lub przywłaszczenia to na przykład bardzo niska cena mienia, oryginalne, nienaruszone opakowanie fabryczne. Taką okolicznością jest też zachowanie osoby zbywającej mienie (na przykład nerwowe zachowanie w trakcie zbywania, wiedza o karalności tej osoby) oraz okoliczności nabycia mienia (nocna pora, oferowanie mienia w miejscu poza zasięgiem wzroku osób postronnych). Także usiłowanie paserstwa umyślnego, podżeganie do niego oraz pomoc w nim są czynami karalnymi (art. 122 § 3 k.w.)¹⁵

Stan prawny wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu komunikacyjnemu oraz przeciwko mieniu po nowelizacji

W dniu 9 listopada 2013 r. weszła w życie część przepisów nowelizacji ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1247, dalej „nowelizacja”) w tym ustawy z dnia 20 maja 1971 r – kodeksu wykroczeń (Dz. U. 2013, poz. 482 t.j.). Regulacje te wprowadziły szereg zmian, które dotyczą między innymi wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu komunikacyjnemu oraz przeciwko mieniu , co spowodowało podniesienie progu wyrządzonej szkody do ¼ minimalnego wynagrodzenia oraz zlikwidowanie nie których przepisów z Kodeksu karnego i przekierowanie do Kodeksu wykroczenie .

Zmiany w zakresie wykroczeń przeciwko bezpieczeństwu komunikacyjnemu

Istotną zmianą, jaka zaszła w wyniku ustawy nowelizacyjnej z dnia 27 września 2013 roku jest depenalizacja przestępstwa z art. 178a § 2 k.k. „Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi na drodze publicznej lub w strefie zamieszkania inny pojazd niż określony w § 1, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.”. Mowa tu o pojazdach innych niż mechaniczne, na przykład rower. Od dnia 9 listopada 2013 r. przestał obowiązywać art. 178a § 2 k.k.. W obecnym stanie prawnym czyn, który był w nim usankcjonowany jako przestępstwo, zgodnie z nowelizacją stanowi wykroczenie usankcjonowane w art. 87 § 1 k.w. i podlega karze aresztu albo grzywny nie niższej niż 50 zł.

Obecnie przepis art. 87 k.w. brzmi : „§ 1. Kto, znajdując się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega karze aresztu albo grzywny nie niższej niż 50 złotych.

¹⁵ Grzegorzyczyk T. (red.), Jankowski W., Zbrojewska M., Kodeks wykroczeń. Komentarz. Wyd. II, Wolters Kluwer 2013, s. 340-343.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1.

§ 2. Kto, znajdując się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1, podlega karze aresztu do 14 dni albo karze grzywny.

§ 3. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 orzeka się zakaz prowadzenia pojazdów.

§ 4. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1a lub 2 można orzec zakaz prowadzenia pojazdów innych niż określone w § 1.”

Należy zauważyć, że zgodnie z nowym brzmieniem tego przepisu wykroczeniem jest nie tylko prowadzenie w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, a także na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu innego pojazdu niż pojazd mechaniczny, ale również prowadzenie innych niż pojazd mechaniczny pojazdów na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu w tzw. stanie nietrzeźwości (przy zawartości alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza powyżej 0,25 mg lub zawartości alkoholu we krwi powyżej 0,5 promila albo stanach prowadzących do stężenia przekraczającego te wartości).

Na podstawie wprowadzonego do Kodeksu wykroczeń art. 87 § 1a k.w. sprawcy mogą liczyć na łagodniejszą karę, tj.: areszt od 5 do 30 dni albo grzywnę od 50 do 5.000 zł. Dodatkowo, obok kary aresztu albo grzywny, sąd ma możliwość (nie obowiązek) orzeczenia zakazu prowadzenia pojazdów, i to tylko niemechanicznych (rower, koparka, ratrak, skuter śnieżny), na okres od 6 miesięcy do 3 lat. Przed nowelizacją za prowadzenie roweru w stanie nietrzeźwości, sąd mógł orzec zakaz prowadzenia samochodu. Zmieniły się również zasady orzekania w wyżej opisanych przypadkach zakazu prowadzenia pojazdów. W pierwszym przypadku sąd skazując za wykroczenie ma obowiązek orzekać również środek karny w postaci zakazu prowadzenia pojazdów. Natomiast w pozostałych wykroczeniach może, ale nie musi tego uczynić i to tylko w zakresie innych pojazdów, niż pojazdy mechaniczne.

W stosunku do poprzedniego stanu prawnego przestało być obowiązkowe orzekanie zakazu prowadzenia pojazdów wobec ukaranych za wykroczenie z art. 87 § 2 k.w. (tj. kierowanie rowerem w stanie po użyciu alkoholu). Również w tym przypadku zakaz może dotyczyć jedynie pojazdów niemechanicznych. Należy wskazać, że naruszenie zakazu prowadzenia pojazdów orzeczonego za nowe wykroczenie (art. 87 § 1a k.w.), jak i za wykroczenie z art. 87 § 2 k.w., jest przestępstwem z art. 244 k.k. (niestosowanie się do orzeczonych środków karnych) zagrożonym karą pozbawienia wolności do lat 3.

W art. 4 § 3 k.k. ustawodawca stwierdza „Jeżeli według nowej ustawy czyny objęte wyrokiem nie jest już zagrożony karą pozbawienia wolności, wymierzoną karą pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu zamienia się na grzywnę albo karę ograniczenia wolności, przyjmując, że jeden miesiąc pozbawienia wolności równa się 60 stawką dziennym grzywny albo 2 miesiącom ograniczenia wolności.” Są tu określone szczególne reguły zmiany wymierzonej za przestępstwo i podlegającej wykonaniu kary pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności lub grzywnę, ale tylko w wypadku, gdy według nowej ustawy przestępstwo to nie jest już zagrożone karą pozbawienia wolności. Wynika z tego, że z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 27. września 2013 w stosunku do osób skazanych prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo określone w art. 178a § 2 k.k. na karę pozbawienia wolności należy zastosować ustawę względniejszą i wymierzyć im karę ograniczenia wolności lub grzywny określoną w art. 87 k.w. Jeśli w momencie wejścia w życie ustawy nadal toczy się postępowanie karne także należy zastosować ustawę względniejszą.¹⁶

¹⁶ Filar M. (red.), Kodeks karny. Komentarz, LexisNexis 2008, s. 18-23.

Zmiany w zakresie wykroczeń przeciwko mieniu

Należy wskazać, że wraz z nowelizacją kodeksu wykroczeń doszło do uzależnienia granicy pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem od wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, którym zgodnie z dodaną nowelizacją art. 47 § 9 k.w. jest wynagrodzenie za pracę ustalone na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę art. 2 pkt. 2 (Dz.U. 2002, nr 200, poz. 1679 z późn. zm.). Limit dzielący wykroczenie i przestępstwo został ustalony na poziomie $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia i do końca 2013 roku, przy minimalnym wynagrodzeniu w wysokości 1 600 zł, wynosił 400 zł. Limit ten jednak ulega zmianie zgodnie z ustaleniami w ramach Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych i ogłaszanego corocznie do dnia 15. czerwca przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 września 2013 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014 r.¹⁷ minimalne wynagrodzenie w roku 2014 wynosić 1 680 zł. W konsekwencji powyższego granicą pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem jest obecnie kwota 420 zł. W związku z tym § 1 art. 119 k.w. brzmi obecnie: „Kto kradnie lub przywłaszcza cudzą rzecz ruchomą, jeżeli jej wartość nie przekracza $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny”¹⁸ Podobna zmiana zaszła po nowelizacji w art. 122 § 1 i 2 k.w., w którym obecnie także jest mowa o mieniu, którego wartość nie przekracza $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia. Powyższa zmiana Kodeksu wykroczeń dotyczy również czynów, których przedmiotem jest opisany czyn w art.120 k.w. Do chwili obecnej wykroczeniem były czyny, w przypadku których wartość drzewa wyrąbanego lub skradzionego nie przekraczała 75 zł. Po wejściu w życie ustawy z dnia 27 września 2013 r. granicą pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem będzie również kwota odpowiadająca $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia za pracę. Także w art. 124 § 1 wartość wyrządzonej szkody zostaje określona do $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia.

Ustawodawca jednak nie we wszystkich artykułach Kodeksu wykroczeń zastosował ustawę nowelizującą i nie podniósł progu wartości wyrządzonej szkody. Gdzie próg wyrządzonej szkody, według kodeksu wykroczeń nie przekracza 100zł, co świadczy o nikłej możliwości popełnienia tego wykroczenia. Takim wykroczeniem np. jest art. 134 k.w.- oszukiwanie kupującego lub usługobiorcy po nowelizacji z dnia 27. września 2013 nie ulega zmianie i nadal stanowi w § 1 „Kto przy sprzedaży towaru lub świadczeniu usług oszukuje nabywcę co do ilości, wagi, miary, gatunku, rodzaju lub ceny, jeżeli nabywca poniósł lub mógł ponieść szkodę nieprzekraczającą 100zł, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. W § 2 art.134 k.w. ustawodawca określa, że tej samej karze podlega, kto przy nabyciu produktów rolnych lub hodowlanych oszukuje dostawcę co do ilości, wagi, miary, gatunku lub ceny, jeżeli dostawca poniósł lub mógł ponieść szkodę nieprzekraczającą 100 zł.”¹⁹

Zakończenie

W dniu 9 listopada 2013 r. weszła w życie część przepisów nowelizacji ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013 r., poz. 1247). Regulacje te wprowadzają szereg zmian, wśród których znalazły się również zmiany penalizacji niektórych wykroczeń, bowiem w drodze nowelizacji przyjęto nowy sposób określenia przesłanek ich karalności. Ponadto do katalogu wykroczeń przeniesiono dotychczasowe przestępstwo związane z prowadzeniem w stanie nietrzeźwości pojazdu innego niż mechaniczny. Powyższe zmiany stanowią

¹⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11. września 2013r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014r. (Dz. U 2013, poz. 1074).

¹⁸ Ustawa z dnia 27. września 2013 o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247).

¹⁹ Ustawa z dnia 20. maja 1971 – Kodeks wykroczeń (Dz. U. 2013, poz 482).

część uregulowań nowelizacji, która w całości ma na celu wprowadzenie rozwiązań służących usprawnieniu postępowania karnego.

Nowe ujęcie materialne wykroczeń przede wszystkim posłużyć ma usprawnieniu działania wymiaru sprawiedliwości oraz dostosowaniu norm polskiego prawa do norm europejskich w przypadku karania sprawców czynów w ruchu drogowym. Przy tak znacznym obłożeniu zakładów karnych, zmiana ta z pewnością wpłynie na liczbę skazanych, odbywających karę pozbawienia wolności. Z uwagi na rażąco rosnące wydatki na więzienia i Służbę Więzienną przedmiotowa zmiana prawa jest jednym z filarów obrony przed nowymi wydatkami co skutkuje nie zawsze najlepszymi sposobami karani osób, które dopuściły się wielokrotności popełnionych wykroczeń. Dopiero upływ czasu wystawi najlepszą ocenę negatywną lub pozytywną wprowadzonej zmiany, jednak już teraz można stwierdzić, że wprowadzona modyfikacja jest podyktowana nieskutecznością obowiązujących od kilkunastu lat rozwiązań.

Zmiany w zasadach ponoszenia odpowiedzialności przez kierowców kierujących pojazdem mechanicznym w stanie po spożyciu alkoholu lub innego środka odurzającego albo w stanie nietrzeźwości powinny przyczynić się do zwiększenia świadomości kierowców, większej efektywności kary za wykroczenie oraz w konsekwencji do zmniejszenia liczby wypadków spowodowanych przez nietrzeźwych kierowców. Dokonując zmian brano pod uwagę skuteczność danego przepisu prawa. Art. 178a § 2 k.k. nakazywał karać nietrzeźwych rowerzystów za samo abstrakcyjne narażenie innych osób lub ich mienia na niebezpieczeństwo w związku z czym wykreślenie tego przepisu z kodeksu karnego i przeniesienie do kodeksu wykroczeń było uzasadnione.

W drodze nowelizacji przyjęto m.in., że kradzież lub przywłaszczenie cudzej rzeczy ruchomej, paserstwo umyślne i nieumyślne oraz umyślne niszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy są kwalifikowane obecnie jako wykroczenie, jeśli wartość tej rzeczy nie przekroczy $\frac{1}{4}$ minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zmianie uległa zatem wartość rzeczy warunkująca uznanie danego czynu za wykroczenie, która w poprzednim stanie prawnym nie mogła przekroczyć 250 zł. Ustawa nowelizująca zmieniła także art.120 k.w., gdzie zmieniono wysokość wystętku, że tak można nazwać od którego zacznie się przestępstwo, a skończy wykroczenie.

Powyższe zmiany wprowadziły zapewne szereg udogodnień w karaniu za wykroczenia lecz także doprowadziły do zamętu w niektórych dziedzinach karania, np. za drobne kradzieże, gdzie wprowadzone zmiany wywołały wiele kontrowersji spowodowanych tym iż dopuści się to do zwiększenia wykroczeń związanych z kradzieżami.

Podsumowując zmiany nowelizacyjne stanowią część uregulowań ustawy, która w całości ma na celu wprowadzenie rozwiązań służących usprawnieniu postępowania karnego. Jednakże tak jak zmiany w zakresie prowadzenia pojazdu niemechanicznego na drodze publicznej w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego należy oceniać jako zmianę pozytywną, tak w przypadku podniesienia granicy, od której kradzież stanowi wykroczenie należy ocenić negatywnie, ponieważ przyczynie się ona do wzrostu drobnych kradzieży. Należy także napisać, że obok problemów intertemporalnych stosowania ustawy „starej ustawy”, czy „nowej ustawy”, pojawiły się liczne problemy z wykonaniem kar już orzeczonych.

Bibliografia

1. Bojarski T., Polskie prawo wykroczeń, LexisNexis, Warszawa 2012.
2. Budyń-Kulik M., Kozłowska-Kalisz, Kulik M., Mozgawa M., Kodeksu wykroczeń. Komentarz wyd. 2, Wolters Kluwer 2009.
3. Filar M. (red), Kodeks karny. Komentarz, LexisNexis 2008.

4. Grzegorzyc T. (red.), Jankowski W., Zbrojewska M., Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. II, Wolters Kluwer 2013.
5. Grzegorzyc T. Kodeks wykroczeń. Komentarz, System Informacji Prawnej LEX, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
6. Grzegorzyc T. , Podstawowe kierunki projektowanych zmian procedury karnej, Pip 2012.
7. Grzegorzyc T., Gubiński A.. Prawo wykroczeń, Wydawnictwo Prawnicze PWN, Warszawa 1996.
8. Kotowski W., Kodeks wykroczeń. Komentarz wyd. 3, Oficyna Wdawnictwo 2009.
9. Marek A., Prawo wykroczeń materialne i procesowe, S.H. Beck, Warszawa 2012
10. Wróbel W., Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym, Kraków 2003.
11. Wróbel W., Zoll A., Polskie prawo karne część ogólna, Znak 2010.

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 27. września 2013 o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013, poz. 1247).
2. Ustawa kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 roku (Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
3. Ustawa kodeks wykroczeń z dnia 20. maja 1971 roku (Dz.U. 2013, poz. 482 t.j.).
4. Ustawa prawo o ruchu drogowym z dnia 20. czerwca 1997 roku (Dz. U. z 2005 r., nr 108, poz.908 z późn. zm.).
5. Ustawa kodeks wykroczeń z dnia 20. maja 1971 roku (Dz.U. 1971, nr 12, poz.114).
6. Ustawa z dnia 10. grudnia 1959r. o zwalczaniu alkoholizmu (Dz. U. 1959, nr 69, poz. 434).
7. Ustawa z dnia 14. kwietnia 2000r. o zmianie ustawy – Kodeks karny (Dz. U. 2000r., nr 48, poz. 548).
8. rozporządzenie Rady Ministrów ministrów dnia 11. września 2013 w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014 roku (Dz. U. 2013, poz. 1074).

Orzecznictwo

1. Orzeczenie TK z dnia 31 stycznia 1996 r., K 9/95, OTK 1996, nr 1, poz. 2.
2. Wyroku składu 7 sędziów SN z dnia 13 stycznia 1970 r., V KRN 402/69, OSNKW 1970, nr 4-5, poz. 37.
3. Uchwała SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 2/96, OSNKW 1996, nr 3-4, poz. 16.
4. Postanowienie SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 27/01, OSNKW 2002, nr 1-2, poz. 5.
5. Wyrok SN z dnia 6 stycznia 1978 r., V KR 197/77, OSNPG 1978, nr 6, poz. 64.
6. Wyrok SN z dnia 27. marca 1987r., KRN 59/87, OSNPG 1987, nr 10, poz.113.

Uzasadnienia i wytyczne

1. Wytyczne SN z dnia 28 lutego 1975 r., V KZP 2/74, OSNKW 1975, nr 3-4, poz. 33.
2. Uzasadnienie do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 27 września 2013 roku opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

**Piotr Majewski - członek Koła Naukowego Administracji Autonomicznym Systemem
Bezpieczeństwa Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego Apeiron
w Krakowie.**